

Les emocions dels detalls

Ponç Puigdevall / Política & Prosa

Al setembre de l'any 1943 la Gina Vitay, una noia de catorze anys, filla d'un general de l'exèrcit hongarès, ha d'abandonar les comoditats de la vida a Budapest –els vestits i els pentinats de moda, les tardes de te i els balls a casa de la seva tia, el teatre i l'òpera, el flirt amb un tinent, la competència i la mentalitat oberta de l'escola pública- perquè, sense que ningú li expliqui cap motiu raonable, se l'envia a una ciutat provinciana per cursar el cinquè any de secundària en un col·legi religiós, una mena de fortalesa regida per un reglament tan estricte i terriblement lògic que fa impossible pensar i estimar el món com un mòbil joc de contradiccions. Aquest és el punt de partida d'*Abigail*, segona novel·la traduïda al català de Magda Szabó (1917- 2007) –*La porta*, molt lloada per Ali Smith, també deixava sense alè al lector-, una escriptora hongaresa que va sofrir el purgatori i l'exili interior durant l'època stalinista, que no va reprendre l'activitat literària fins a finals de la dècada dels cinquanta, i que no va trigar a aconseguir elogis tan contundents com el de Hermann Hesse, que va recomanar al seu editor que s'afanyés a publicar-la en alemany: “he pescat un peix d'or!”, va escriure-li; i alguna cosa semblant pot creure el lector d'*Abigail*, una novel·la d'internat que, d'entrada, podria semblar que compleix al peu de la lletra totes les característiques pròpies del gènere. Les amigues de la protagonista són fervorosament lleials i esforçades, la disciplina inculcada pels professors i les prefectes no deixa cap esclatxa per la llibertat d'elecció, i la Gina Vitay és una noia intel·ligent, decidida i carismàtica, a pesar que els primers moments, en el nou ambient, “la fúria contra ella era inexorable, en què tot sortia malament encara que pretengués fer el bé per a tothom, i en què a cada pas que feia s'enfonsava més i més en el fang”: trigarà encara a descobrir que estar reclosa en el pensionat, i desenrotllar mentrestant les tàctiques de supervivència, trobar la veu del silenci i detectar les maneres en què l'autenticitat descarta la falsedat a cada pas, és el que li convé per créixer com a persona, per saber que els herois no són sempre dignes d'estima, i per protegir-se de les vicissituds de la guerra, per sentir “que se li desvetllaven nocions que es trobaven en algun lloc de la seva consciència, però que no havia tingut mai en compte, perquè no l'havien afectat personalment”.

Així com J. K. Rowling, a la sèrie de Harry Potter, va adobar el gènere amb la inclusió de la màgia, Magda Szabó enriqueix *Abigail* incorporant-hi el soroll, molt mitigat, que arriba de més enllà dels murs, els aldarulls i els enrenous de les circumstàncies històriques i polítiques de l'època, el conflicte entre els partidaris de l'ocupació nazi amb l'esperança de recuperar els

territoris perduts arran de la Primera Guerra Mundial i els defensors de l'aliança amb les forces de l'Eix per instaurar així un règim democràtic; tot i així, però, la protagonista “pensava que a la nit sempre parlaven de tot menys de la guerra, malgrat que fos ben viva a les profunditats de la seva consciència. Gairebé totes tenien algun parent al front, però quan xiuxiuejaven només parlaven de l'amor, dels professors i dels deures”, i aquest és, en efecte, el territori primer on se submergeix el lector. D'una enorme tensió dramàtica que no està renyida amb l'humor, *Abigail*, doncs, és una novel·la d'internat, una novel·la sobre el camí emprès cap a l'assoliment de la majoria d'edat en tots els sentits, una novel·la sobre l'amistat, la pèrdua de la ingenuïtat, el coratge, l'aventura i la vida clandestina, sobre els efectes de la imaginació moral; per damunt de tot, però, *Abigail* és també una novel·la d'un suspens impecable, ple d'episodis i de problemes que es van aclarint l'un rere l'altre fins la gran i decisiva explosió argumental, sent aconsellable evitar de dir res tant sobre el desenrotllament de la calculada trama com de l'eficàcia dels passos seguits fins a arribar a la fi, de quina manera la protagonista descobreix les dades essencials i ocultes del seu entorn, el rostre verdader de més d'un personatge massa frívol o massa modèlic fins aleshores. Magda Szabó va escampant arreu del text pistes mínimes, i magistralment suficients, per poder rastrejar qui s'amaga rere l'estàtua, l'Abigail del títol, que té el poder de resoldre els problemes personals que les alumnes li confien, però el lector s'il·lusiona acompanyant les conjectures que la protagonista realitza a les palpentes, com si també navegues enmig de la foscor, dubtés de la tria entre l'evidència poderosa de la fantasia i la inquietud de la realitat, i emprengues alhora el mateix camí iniciàtic emprès per la Gina Vitay i les seves amigues.

Sí que es pot assegurar, en canvi, que Magda Szabó ha escrit una novel·la que avança sense notar-se enlloc els necessaris moments de respir narratiu, els instants de transició, que es prescindeix de les costures anecdòtiques, que la senzilla complexitat de la veu narradora –a vegades la infància és més llarga que la vida, deia Ana María Matute– esdevé summament hàbil per anar revelant de mica en mica, sense jocs de mans i sense aclaparar el lector amb informacions supèrflues, els secrets que amaga la novel·la, tan a flor de pell que no es veuen gràcies a la traça amb què Magda Szabó du a bon port el que diu a les seves alumnes el professor de literatura: “en una gran obra literària, sempre és en els detalls on es generen les emocions més fortes”. “Si us plau, no s'oblidin mai de parar esment en els detalls”–cal fixar-se en la importància de les portes i les finestres, en el paper clau que hi juga un cendrer, en les aparicions i les desaparicions en l'escena dels personatges, en el que diu i pensa cadascun–, recalca el professor de literatura, un avís que faria bé de recordar qui vulgui disfrutar a consciència de la lectura d'*Abigail* perquè el lector, més enllà de la tensa emoció de veure pàgina rere pàgina on va a parar cada un dels conflictes plantejats, quan lliga caps i recapitula

l'experiència de la lectura obtindrà la serena capacitat d'admirar que ajustada que és la construcció de la novel·la, com s'han anat establint pas a pas unes argücies molt subtils per aconseguir mesclar en la trama el que se sap i el que s'ignora per obtenir l'efecte buscat, amb quanta destresa i quanta energia narrativa ha forjat Magda Szabó, a cavall entre la novel·la d'internat, la novel·la històrica i la novel·la de misteri, l'acolorida i elegant multiplicitat argumental d'*Abigail*.